

Nikolai Jeffs

Misli zase, delaj za vse

**BRAND, Russell (2014): *Revolution*
London: Century.**

Russell Brand je otrok samske matere iz delavske družine, alkoholik in narkoman, pa tudi radijska, televizijska in filmska zvezda, komik, ki je pred malo več kot letom zaslovel še kot zelo razvpiti agitator skrajno leve province. Potem ko je Brand uredil tematsko številko političnega tednika *New Statesman and Society*, se je konec oktobra 2013 pojavil na BBC kot gost Jeremya Paxmana in s tem zaslovel kot črna (pa tudi rdeča) politična ovca.

Paxman je eden najbolj slovitenh novinarjev BBCja. Združuje neumorno sumničavost ambicioznega tožilca z rušilno močjo verbalnega buldožerja. S pomanjkanjem ponižnega ritolizništva do sogovornikov in sogovornic je marsikatero finoso politike razkril kot puhlo politikanstvo in moralno demoliral že številne javne osebe. Nič čudnega torej, če Paxman tudi Brandu ni prizanesel.

A Brand nikakor ni klonil. Elokventno je streljal nazaj, med njegovimi političnimi pogledi so bili za Paxmana najbolj neverodostojni ti, da se ne udeležuje volitev in da drugim priporoča takisto, edina rešitev pa je revolucija, ki je sicer neizbežna. Paxman pa ni bil le, milo rečeno, skeptičen, temveč je Brandu med drugim očital, da je »zelo trivialen mož«, da se resnih tem loteva z neprimernim humorjem, vmes pa je nekaj časa gledal stran, kakor da ga Brandove verbalne vragolije dolgočasijo.

Intervju ni bil samo kontroverzen, temveč

je postal tudi zelo popularen. Do danes ima na YouTubeu malo več kot 10,6 milijonov ogledov. Toda če se je Brand dotaknil perečega duha časa, zelo razširjene zavesti o tem, da kapitalizem ne deluje, politiki so samozainteresirana klika, volitve pa farsa, je bila glavna pomanjkljivost intervjuja s Paxmanom, da Brand ni znal prepričljivo očrtati ne poti do revolucije ne kakšna naj bi bila pravzaprav postrevolucionarna družba.

Z *Revolucijo* Brand torej odgovarja tistim, ki menijo, da so njegove ideje nihilistične, populistične, zmedene, nedodelane in neuresničljive; v pisni obliki pa jih naj bi izdal zgolj zaradi svoje obsesivne potrebe po takojšnjem odmevu znotraj globalnega spektakla, ne pa zaradi iskreno želenega, dobronamernega, dolgoročnega in kolektivnega cilja totalne spremembe načina življenja, kot ga živimo tukaj in zdaj.

Vsebinsko se *Revolucija* po definicij vpisuje v vzhajajoči žanr antiglobalizacijskih manifestov, od katerih lahko, med drugimi, omenimo *Antikapitalistični manifest* Alexa Callinicos (2003), *Prihajajoča vstaja* Nevidnega komiteja (2008), *Svet, ki ga želimo* Samirja Amine (2008) in *Dvignite se!* Stepana Hessla (2010). Toda po drugi strani se Brandova knjiga od teh in od podobnih antiglobalističnih tekstov Noama Chomskega, Naomi Klein, Antonia Negrija in Micheala Hardta, Davida Graeberja in mnogih drugih, korenito razlikuje po svoji metodologiji in stilu.

V *Revoluciji* namreč Brand združuje resnobno urgentnost z vici o marsičem; digresije so rdeča nit njegove knjige. Elementi avtobiografije in literature psihološke samopomoči se križajo z klici po globalni družbeni premeni, akademski navedki so postavljeni ob bok profanemu pogovornemu jeziku ulice, proza včasih zaide v poezijo; kvaliteta, ki pride najbolj do izraza, če knjigo poslušate. Kajti Brand knjigo tako uživalsko bere, da imamo opraviti z pravcetim literarnim performansom, ki je povrh vsega odličen uvod v ta vzhajajoči žanr avdioknjig.

Ko Brand zagovarja potrebo po osebni spremembi in globalni revoluciji, njene morebitne metode ne izpeljuje samo iz svoje duhovnosti – da, da, da, Brand verjame v boga – temveč tudi iz priporočil skupin za samopomoč odvisnikom. To je tako, kakor da bi se pred ali med pisanjem *Revolucije* Brand, ki je sicer že nekaj časa povsem čist in abstinenčen, in neki povsem drugi

dimenziji srečal z karizmatičnim heroinistom in kratkotrajnim članom Situacionistične internacionale Alexandrom Trocchijem, ki je v revolucionarnem vrenju šestdesetih let 20. stoletja priporočal, da moramo postati »astronavti notranjega prostora«.

Zdi se, kot da je Trocchijeva priporočila Brand cepil na nauke anarhista Gustava Landauerja. Ta je namreč presekal enega temeljnih gordijskih vozlov anarhizma – kje začetni z revolucionarno spremembo: pri jajcu posameznika ali kuri države? – s preprostim uvidom: »Država je družbeni odnos; določen način, s katerim ljudje vzpostavljajo svoje medsebojne odnose. Uničimo jo tako, da ustvarimo novi družbeni red; tj. da vzpostavljamo drugačne medsebojne odnose.«

Vse to je Brand potem še začinil z modrostjo čuječnosti newagerskega guruja Eckharta Tollea, avtorja mednarodne uspešnice *Moč sedanjega trenutka* (1997). A resnici na ljubo se od vseh treh le Tolle pojavlja v Brandovi knjigi, ker sta osebna prijatelja.

Res je, da lahko duhovnost, ki prežema *Revolucijo*, sproži marsikatero rdečo alarmno luč, da imamo opraviti z anarhično inačico literature samopomoči, ki sta jo v ZDA popularizirala Dale Carnegie in Napoleon Hill in ki se zlahka vklaplja v ideološke projekte sodobnega kapitalizma. Gre pač za levo roko obskurantizma, ki ga sicer z desne promovira Rhonda Byrne; na splošno pa so Brandova priporočila variacije na temo tistega individualnega in družbeno škodljivega pogleda na svet, ki jo je knjigi *Smej se ali umri: kako je pozitivno mišljenje naokoli prineslo Ameriko in svet* (2010) povsem prepričljivo razsula Barbara Ehrenreich.

Misli si revolucijo, želi si revolucijo in ta bo prišla že sama po sebi na valovih blagodejnih kozmičnih vibracij, v njihovem soju bomo ožarjeni vsi božji sinovi in hčerke, ki bomo sedeli v središču vesolja ob vznožju svojega dobrohotnega stvaritelja.

Toda tovrstne alarmne lučke bi bile povsem, popolnoma in nedvoumno lažne. Nasprotno, Brandovo izhodišče in sporočilo sta preprosta in neposredna. Človeška vrsta je izgubila kompas. Ne gre samo za sodobni manko družbeno kohezivnih mitov, na kar opozarja antropolog James Campbell in na katerega se med drugim sklicuje Brand. Gre tudi za to, da smo se znašli v dilemi glede na brezobzirno in ekološko nevar-

no ekspanzijo kapitalizma, ki želi vse obstoječe spremeniti v blago, dobiček in strupene odpadke: ali opustimo kapitalizem ali pa se odrečemo planetu Zemlja. Drugih alternativ ni.

Pri tem je Brand zelo specifičen in nikakor ni hipokritičen. Kot zvezdnik je obogatel in danes pripada prav tistemu enemu odstotku najbogatejšega svetovnega prebivalstva, na katerega je v obliki analitičnega orodja in mobilizacijskega gesla opozorilo gibanje Occupy. Toda Brandova kritika tega razreda – razreda, ki mu pripada! – je neusmiljena in natančno evokativna. Tako navaja britansko dobrodelno organizacijo Oxfam, da bi bilo v avtobusu s 85 najbogatejšimi ljudmi na svetu skoncentrirano več bogastva, kot ga poseduje več kot polovica, natančneje 3,5 milijard, svetovnega prebivalstva.

Brand se znotraj njihovega horizonta vendarle postavlja naproti peščici bogatunov, ki nam vladajo; postavlja se na stran stremljenj preostalih 99 odstotkov Zemljanov. Kljub temu pa se, ob prebiranju Brandove knjige, vedno znova zastavlja vprašanje, kakšne so njegove resnične motivacije? Ljudi namreč ne ocenjujemo po tem, kaj pravijo o sebi, temveč po njihovih dejanjih: je torej Brand iskren?

Brand sam opozarja na ta problem. Če bi bil reven, bi se ga dalo odpraviti, da je zagrenjen. Kajti, če ni mogoče imeti koščka pogače, zavist žene k požigu celotne pekarne. Zdaj, ko je bogat in finančno povsem neodvisen, pa je mogoče sum neverodostojnosti locirati drugam. *Revolucija* ni nič drugega kot vzvod simbolnega kapitala, s katerim je mogoče tisto praznino in bolečino, ki jo neuspešno polni potrošništvo, spolnost, alkohol in droge ter družjenje z pomembneži in pomembnicami današnjega sveta, napolniti z novo kvaliteto: s predano ljubeznijo množicam, za katere bi bil Brand novodobni mesija, najbolj enak od enakovrednih, ljubljeni vodja...

To morebitno avtoritativno pa tudi avtoritarno vlogo bi Brandu lahko zlahka pripisali tudi zato, ker je nekakšna, kot se je temu včasih reklo, svetovno-zgodovinska oseba. Ima namreč zelo razvejena poznanstva in prijateljstva. Od najbolj deklasiranih brezdomcev in narkomanov do tistih, ki vladajo z žezlom, dobički in podobo. Srečal je britansko kraljico, družil se je nepremičninskim špekulantom Donaldom Trumpom in hollywoodsko zvezdo Tomom

Cruisom; bil je zaljubljen v hčerko thatcherjanskega heroja in poslovneža Jamesa Goldsmitha. Na obisku pri njem doma je lahko pomemben lik gibanja Occupy, anarhist in antropolog David Graeber, paberkuje z razvitim ekonomistom Thomasom Pickettyem, avtorjem prodajne uspešnice *Kapital v enaindvajsetem stoletju* (2013), dokumentarist Adam Curtis je Brandov osebni prijatelj ...

Toda od Paxmanovega intervjuja do danes je Brand dodobra dodelal svoje argumente in vanje vdal nekaj pomembnih varnostnih mehanizmov. Navaja raziskavo med volilnimi abstinenti v Veliki Britaniji, od katerih jih ena tretjina želi takojšno revolucijo, 54 odstotkov misli, da *big biznis* dejansko vodi državo, 96 % jih pa meni, da volitve nimajo prav nobenega vpliva na upravljanje države. Vendar Brandovo sporočilo nikakor ni, kakor sam piše, »ne voli, glej pornografijo«, temveč »ne voli in zgradi si svoj sistem«.

Poudarek je na »svoj«. Povsem jasno je, da je po definiciji Brand v središču svojega lastnega življenja in idealnega družbenega sistema, toda to ni edini od vseh možnih sistemov. Nasprotno, Brand poudarja, da prihodnjo egalitarno in ekološko stabilno družbo ne bo sestavljala ena skupnost, temveč več avtonomnih in med seboj enakopravnih skupnosti. Ključno pri tem je, da se Brand odpoveduje kakršnikoli vlogi voditelja, saj je skeptičen do vseh elit, tudi postrevolucionarnih.

Kot primer tovrstne skepse vzemimo njegovo obravnavo dveh konkretnih zgodovinskih revolucij. Prva je anarhistična, natančneje anarhosindikalistična, ki se je odvijala med špansko državljansko vojno (1936–1939) in ki jo je, vsaj v anglofonskem svetu, s pričevanjem *Poklon Kataloniji* (1938) populariziral George Orwell. Druga je kubanska revolucija (1959–do danes), ki jo Brand sicer ceni; tako kot ceni eno njenih osrednjih figur, Che Guevaro. Toda kubanska revolucija je zapadla v dogmatizem in teror, glede karizmatičnih oseb, kot je Guevara, pa Brand opozarja: »Nobene heroične revolucionarne osebe ni, v katero bi lahko položili upanje, razen v nas same kot v posameznike, ki smo skupaj.« Španska revolucija torej ostaja tisti zgodovinski dokaz, da je avtentična revolucija mogoča, kajti je bila edina, vsaj s strani anarhistov, v kateri ni en vladajoči razred zamenjal drugega.

Nekateri Brandovi predlogi, kako danes sprožiti revolucijo, so na videz skromni. A če so sprva videti banalni, pa imajo daljnosežne in družbeno pozitivne in tvorne posledice. Predlaga, denimo, da opustimo vse nazive, s katerimi kitimo sebe in druge, kajti tovrstni nazivi samo reproducirajo medsebojne hierarhične odnose. Brand tudi meni, da je treba duhovnost postaviti v središče naših individualnih življenj in družbenih struktur.

Drugi Brandovi predlogi so bolj neposredno ambiciozno in ofenzivni: uvesti je treba neposredno demokracijo in decentralizacijo; napasti korporacije, nekatere preprosto ukiniti, druge spremeniti v delavske zadruge; namesto indeksa bruto družbenega proizvoda moramo najti druge kazalce za merjene uspešnosti; se soočiti z morebitnim koncem nacionalne države, samo državno oblast pa razpustiti, kjer je mogoče in jo prenesti na demokratične skupnosti. Treba je prevetriti vse globalne trgovinske sporazume, da bodo bolj naklonjeni lokalnemu in ekološkemu kmetovanju. Glavno taktično sredstvo za dosego naštetih strateških ciljev je aktivno nenasilje, državljanska nepokorščina, ki se navdihuje pri eni osrednjih oseb indijskega boja za dekolonizacijo, Mahatmi Gandhiju.

Dokončno vrednost Brandove *Revolucije* pa je najbolj oceniti z eno, za današnja aktivistična gibanja, ključno kvalifikacijo. Ko je Colin Ward v intervjuju z Davidom Goodwayom komentiral različne osebne, taktične in politične spore med anarhisti in znotraj anarhizma (*Talking Anarchy*, 2014), je Ward pronicljivo dejal, da »resno jemlje delo anarhističnega propagandista ... V očeh zunanjega sveta nas nič ne naredi bolj bedaste kot interni frakcijski spori, v katerih nekaterih anarhisti uživajo.« Prav zato se Ward ni spuščal v te spore.

Čas je, da se Wardovo pomembno načelo razširi. Ne samo, da anarhisti izpadejo bedasti, ko se medsebojno prepirajo in ob verodostojnosti izgubljajo še dragoceni čas in energijo, ki bi lahko bila usmerjena drugam; enako velja za vso levico. Anarhistična kritika marksizma, je, denimo, utemeljena, ko se osredotoča na historične oblike partijske vladavine in socializma. Razdvajati morebitne današnje enotne fronte proti kapitalizmu pa bi bilo nesmiselno, ker samo krepi moč skupnega sovražnika. In tudi zato je način, kako nekateri marksisti in komunisti odpravljajo anarhiste, enako kontra-

produktiven. Vsi so videti kot otroci, ki se igrajo družino in se prerekajo, kdo bo igral očeta, ne vedo pa, da je resnična oblast drugje, njena palica pa bo enako padla po vseh.

Tudi zato nikakor ne gre odpraviti Branda in kot ga je, sodeč po številnih recenzijah v britanskih medijih, dober del levice od skrajne do zmerne. Brandova knjiga je pomembna, odpoveduje se mesijanstvu, ne želi si statusa svetega teksta. Nasprotno in če ponovimo: Brand se odpoveduje liderstvu in zagovarja mnogoterost in avtonomnost različnih postrevolucionarnih skupnosti. Čas je, da se ob reku, da vse poti vodijo v Rim, zavemo tudi, da tudi mnogo različnih cest vodi do brezrazredne družbe.

Brand ne nagovarja že spreobrnjene, *Revolucija* ni knjiga aktivističnega geta, ki ostaja v tem getu. Nasprotno, Brand preobrača načelo rekuperacije in vzvode spektakelske notoričnosti obrača proti spektaklu samemu. To ni presenetljivo, kajti Brand dobro pozna in prepričljivo piše o situacionistični teoriji in praksi. Obrat je podoben tistemu, ki ga je pred leti approval filmska serija *Zeitgeist* Petra Josepha (2007–2011), ki je uspešno angažirala mnoge, ki so bodisi opazovali, ko je avtobus s 85 najbogatejšimi ljudmi na svetu peljal mimo njih bodisi tistimi, ki so mislil, da se je najbolje vreči pod njegova kolesa.

Brandova, recimo ji, derekuperacija – ta nastopa v obliki njegove posredne odpovedi statusu Revolucije kot svetega teksta in neposredne zavrnitve vloge absolutnega nadsubjekta družbene premene, kateremu smo drugi le objekti instrumentalizacije – ima še dodatno odliko, ker tudi formalno, že na ravni stila in žanra, udejanja načela, ki jih vsebinsko zagovarja. Humor in karnevaličnost sta postala razpoznavna znaka novega anarhizma tega tisočletja in Brandova knjiga ju je polna; ekletičnost in digresije govorijo proti avtoritarni linearni in železni logiki *ene, edine in edinstvene* poti v postrevolucionarno družbo pod okriljem *enega, edinega in edinstvenega šefa emancipacije*. Da Brand ne poseblja slabe vere, govori dejstvo, da je ves dobiček od knjige *Revolucija*, in ta je v nekaj tednih od izida knjige precejšen, namenjen ustanovitvi kafiča in produkcijske hiše, ki jo bodo v obliki avtonomne zadruge vodili narkomani, ki hočejo premagati odvisnost.